

VISSZATÉRNI? DE HOGYAN?

RETURN? BUT HOW?

DR. JUHÁSZ TÍMEA irodavezető

Lohmann Animal Hungária Kereskedelmi Kft. – Tudatos Életért Egyesület

Abstract

One of the timely topics of today's world is the reconciliation of work and private life. This question is especially important in the lives of those women who leave work for a longer or shorter period of time to have children: their big question is how they can return to the world of work and continue their previous career, or perhaps start a completely new one.

What chances and alternatives do mothers returning from *gyes* and *gyed* have and what kind of help these mothers expect on returning to work? How could these employees be supported and what aims women currently on child-care leave have when re-entering the labour market? What kind of means women possess to achieve their goals and what kind of sacrifices are they willing to make to realize their objectives?

To study the present situation, we conducted a questionnaire research this year, and our aim is to present some of the findings of our quantitative research in our current studies and lecture.

1. Bevezetés

Napjainkban a munka és magánélet összehangolásának kérdései között szerepel, hogy hogyan tudnak viszszailleszkedni a gyermekgondozási szabadságon tartózkodó édesanyák a munkaerőpiacra. Hazánkban az egyik leghosszabb az erre igénybe vehető szabadság az Európai Unióban. A törvényi lehetőségek alapján az édesanyák normál esetben akár három évig is otthon lehetnek a gyermekükkel e célból.

A Munka Törvénykönyve szabályozza, hogy ezen időszak alatt a munkáltató nem tudja elbocsátani a szabadságot igénybe vevőt, aki lehet a gyermek bármelyik gondozó szülője. Igaz ugyan, hogy ma még nem gyakori, hogy egy család úgy döntsön, hogy nem az édesanya, hanem az édesapa megy gyermekgondozási szabadságra. Hazánkban a férfiak viszonylag kis százaléka (2007-ben a gyesen lévők kb. 4%-a) választja azt a lehetőséget, hogy hosszabb, vagy rövidebb időre gyermekgondozási szabadságon legyen, így szakítva meg a munkáját és a karrierjét.

Ugyanakkor, míg korábban az MT (Munka Törvénykönyve) a gyermek egészen 3 éves koráig biztosította, hogy az anyuka nem elbocsátható, ha visszamegy dolgozni, az idén hatályba lépett új Munka Törvénykönyve már csak a fizetés nélküli szabadság idejére garantálja ezt a lehetőséget. Tény, hogy ekkor is köteles a munkáltató egy másik munkakört felajánlani az édesanyának, ha a korábbi már nem tudja visszavenni, és csak akkor küldhető el az anyuka, ha ilyen nincsen, vagy a felajánlott lehetőséggel nem akar élni. Minden esetre a gyedről és gyesről munkába visszatérő nők helyzete így sem könnyű az újbóli munkába állásukkor.

Ha a női foglalkoztatás szemszögéből nézzük a kérdést, mindenképpen fontos lenne, hogy ezek az anyák minél nagyobb arányban jelenjenek meg a munkaerőpiacon és tartósan is tudjanak dolgozni.

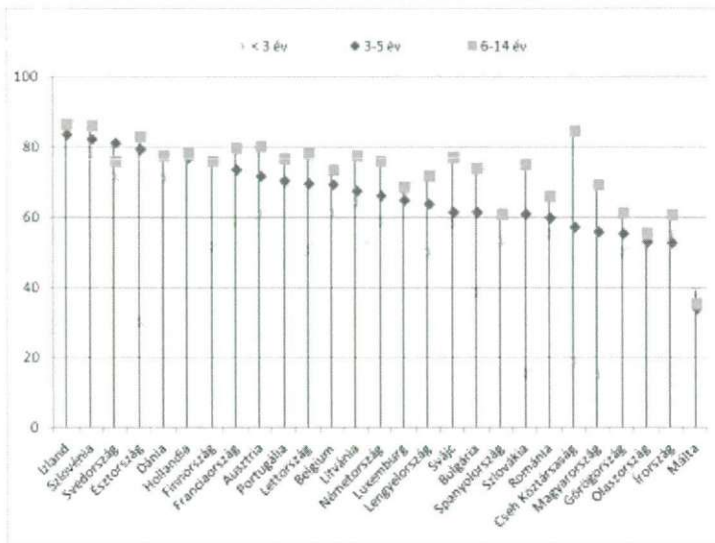
Már csak azért is, mert az Eurostat 2011-es statisztikái alapján, a magyar női foglalkoztatás az egyik a legalacsonyabb az Európai Unióban. A 2011-es évben miközben az EU 27 országának az átlagában a 20 és 64 éves korosztályú nők aktivitása a munkaerőpiacon 62,3%-os volt, addig az ugyanilyen korú, magyar nők esetében ez az arány mindösszesen 54,9%.

Az alacsony foglalkoztatási rátához az is hozzátartozik, hogy a gyermekkel rendelkező nők munkavállalási aránya messze elmarad a gyermek nélküli nőkéétől.

Az OECD 2009-es statisztikái jól mutatják, hogy e területen a magyar nők foglalkoztatása szintén az egyik legalacsonyabb Európában.

Az 1. ábráról leolvasható, hogy Magyarországon, a 3 évnél fiatalabb gyerekekkel rendelkező anyukák esetében a nők csak igen kis százalékban (2009-ben kevesebb, mint 20%) vállaltak munkát. Ennek természetesen számos oka van. A kevés számú atipikus foglalkoztatási lehetőség, amely segítségével az anyukák könnyebben össze tudnák hangolni a gyermekhez köthető és családi teendőiket a munkájukkal, a gyermekek napközbeni elhelyezését biztosító intézmények hiánya, illetve számos családnak gyakran a gyed és gyes jelenti az egyetlen megélhetési forrást, mert a munkalehetőségek hiányában nem tudnak dolgozni. Miután a gyes alanyi jogon jár, így gyakran az anyukáknak nem marad más lehetőségük, mint az, hogy 3 évig otthon maradjanak a gyermekükkel.

1. ábra. Az anyukák foglalkoztatása a legfiatalabb korú gyermek alapján, 2009
 Chart 1. Maternal Employment Rates by Age of Youngest Child, 2009

Forrás: www.oecd.org

A 3 éves gyermekgondozási szabadságnak azonban az egyik nagy hátránya, hogy ez időszak alatt az édesanyák szakmai ismerete elveszíti aktualitását, és a hosszú idő után a munkába történő visszatérésekor az anyuka azt tapasztalja, hogy a korábbi munkahelye átalakult, vagy megszűnt, tudása már nem elegendő a feladatok teljesítéséhez és ellátáshoz. Ezek a problémák azon túl, hogy elhelyezkedési gondot is okoznak az anyáknak, sok nőnél önértékelési kérdéseket is felvetnek.

Nem véletlen tehát, hogy az idén tavasszal és nyáron egy olyan kutatást kezdeményeztünk, amelyben arra voltunk kíváncsiak, hogy miképp látják a visszailleszkedési esélyeiket a gyestről és gyedről a munka világába visszatérni szándékozó nők, és milyen eszközökre és lehetőségekre van szükségük ahhoz, hogy a visszailleszkedésük sikeres legyen. A múlt évben már végeztünk hasonló tanulmányokat, amelyben szintén az anyukák visszatérési esélyeire fókuszáltunk. Akkori kutatásunk tapasztalataira építve folytattunk további vizsgálatokat és próbáltuk a kérdést minél több szempontból megvizsgálni és az összefüggésekre rávilágítani.

Jelen tanulmányunkban ennek a kutatásunknak néhány részeredményét publikáljuk, amely vizsgálatunk igaz még kezdeti szakaszában jár, de néhány eredmény bemutatására azonban már lehetőséget kínál.

2. Kutatásunk módszertana és menete

Kutatásunkat az idén nyáron indítottuk el és jelen tanulmányunkban az eddig beérkezett, mintegy 100 mintát felhasználva végeztük elemzéseinket. Reméljük, hogy a minták folyamatos bővülésével a későbbiekben lehetőségünk nyílik még mélyebb összefüggések feltárására is. Mostani írásunkban alapvetően az egyszerű egy- és többváltozós módszerekkel történő kiértékelés eredményeit mutatjuk be.

Kutatásunk kvantitatív vizsgálat volt, amely nominális és metrikus, alapvetően Likert-skálából felépülő kérdőív felmérésből állt. A kérdőívünket jellemzően zárt kérdésekre építettük fel.

A kutatásunkban gyesen és gyeden tartózkodó nők vettek részt, akik a kérdőívet az interneten keresztül érthették el és töltötték ki. A kérdőív több olyan portálon jelent meg, amelyeknek a gyesen és gyeden tartózkodó kismamák a célcsoportjai.

Bár a kutatásunk nem tekinthető reprezentatívnak, mégis úgy véljük, hogy egy képet kapunk a munka világába visszatérni szándékozó anyukák helyzetéről.

3. Kutatásunk eredményei

Az eredmények bemutatását a minta specifikálásával kezdjük.

Mintánk alapvetően a közép-magyarországi régióból származik és közel 70%-a (68,9%) a kitöltőknek a fővárosban, vagy a 10 000 főnél több lakost számláló városokban él. Életkorukat tekintve a vizsgálatunkban

részt vevő nők 68,5%-a a 30-as korosztály, míg 14,7%-uk fiatalabb, mint 30, és végül 16,8%-uk a 40-es korosztályból került ki.

A családi állapotukat tekintve válaszadóink 67,8%-a férjnél van, 28,9%-a tartós kapcsolatban él, 2,2%-a elvált, és mindösszesen 1,1%-a hajadon.

Legmagasabb iskolai végzettségük alapján általános és szakiskolát végeztek 6,3%-ban, 44,2%-uk érettségit szerezett, míg 49,5%-uknak diplomája is volt. A gyermekvállalás előtt 74%-uk beosztottként dolgozott, 18%-uk vezetőként volt alkalmazva, 1%-uk saját cégét vezette, míg 7%-uknak nem volt munkahelye.

A vizsgálat során rákérdeztünk arra is, hogy a kérdőív kitöltőinek hány gyermeke van. 44%-uk 1 gyermek anyukája volt, 2,2%-uk várandós volt a második gyermekével, 36,3%-uk már 2, míg 17,6%-uk 3, vagy annál több gyermeket nevelt, azaz nagycsaládos volt.

A vizsgálatunkban részt vevő anyukák közül, 38,4%-ban már több, mint három éve otthon vannak, de a 2 évnél tovább otthon maradók aránya is 23,2% volt, azaz több, mint a fele a nőknek már legalább 2 éve nem dolgozott.

Érdekes volt látni, hogy a megkérdezettek 64,6%-ának pontos elképzelése volt arról a szülés előtt, hogy mikor tér vissza a munka világába. Ezt úgy gondoljuk, hogy igen fontos mind a munkáltató, mind a munkavállaló számára a tervezhetőség és a helyettesítés megoldása miatt.

A terveik szerint a nők 88%-a a szülés után minimum 2 évet otthon akart tölteni gyermekével, és ennél kevesebb időt csak 5%-uk képzelte, hogy otthon lesz gyermekgondozási célból. Ugyanakkor, mint látható volt korábban, a 2 év igen hosszú idő arra, hogy nagymértékben csökkentse a nők visszailleszkedési esélyeit a munkaerőpiacra.

A vizsgálatunkban a korábban vezető beosztásban dolgozó hölgyek 61,1%-a tervezte 2 év után a visszatérését a munkába, míg három év után 22,2%-uk, ezzel szemben a beosztottként alkalmazott hölgyek 40,5%-a dolgozott volna újra 2 év után és ugyanilyen arányban 3 év után. Valószínűleg a vezető beosztású édesanyákat vagy nehezen tudja pótolni a cégek, ezért korábban is visszavárják őket, vagy maguk az édesanyák is jobban tartanak attól, hogy a hosszabb távol maradással elveszíthetik korábbi állásukat és pozíciójukat, avagy nagyobb törést jelenthet a karrierjükben a hosszabb távollét.

A tervezetthez képest a válaszadóink mintegy 48%-a módosította a gyés és gyed ideje alatt a visszatérés dátumát, így többek között 19%-uk 3 évvel tolta el a munkába állást, 7,1%-uk 2 évvel, míg 9,5%-uk 1 évvel később ment vissza dolgozni, mint ahogyan azt korábban tervezte. Ennek egyik legfőbb oka az újabb gyermekvállalás volt.

A gyés és gyed lejárta után a vizsgálatunkban szereplő anyukáknak csak 40%-a tud visszamenni a korábbi munkahelyére, igaz ugyan, hogy 57,9%-uk vissza is szeretne menni az egykori munkáltatójához. Itt is azt tapasztaltuk, hogy míg a gyés előtt a cégüknél vezetőként dolgozó anyukák 77,8%-a gondolja úgy, hogy a korábbi munkahelyénél folytatná karrierjét, addig a beosztottként dolgozó édesanyáknál ez az arány csak 59,4%-os volt.

Ugyanakkor a visszatérés során már az anyukák közül sokkal többen választanák a vállalkozói létet, mint a gyed, illetve a gyés előtt. A vizsgálatunkban szereplő nők 26,3%-a kezdene a gyés után valamilyen vállalkozásba, miközben 70%-uk alkalmazottként térne vissza a munka világába. Azok az anyukák, akik korábban vezetőként dolgoztak, azoknak 22,2%-a próbálná ki magát saját vállalkozásában, míg a gyés előtt alkalmazottként foglalkoztatott édesanyák 26%-a gondolta úgy, hogy belefogna valamilyen saját cég megszervezésébe.

Ha korosztályok alapján vizsgáljuk meg a kérdést, a kutatásunkban szereplő 40-es korosztályú anyukák 31,3%-a lenne vállalkozó, míg a 30-as korosztályban ez arány 21,9%-os volt, és végül e tekintetben a legvállalkozóbb szelleműek a 30-nál fiatalabb édesanyák voltak, ahol ez az arány elérte 35,7%-ot.

Természetesen ahhoz, hogy az édesanyák változtatni tudjanak, vagy lehetőségük legyen visszamenni korábbi munkahelyükre, mindenképpen szükség volt, vagy lett volna, a szakmai és nyelvtudásuk karbantartására vagy frissítésére. 92%-uk érezte úgy, hogy kell a tudásának az aktualizálása. Megnéztük, hogy ebben a kérdésben azaz, hogy szükséges-e a tudás karbantartása van-e eltérés a korosztályok és a végzettség szerint. Semelyik esetben nem találtunk szignifikáns különbséget.

40,4%-a az anyukáknak tett is azért, hogy a tudása valami módon megfeleljen a piac igényeinek, így részt vett valamilyen képzésen az otthonlét alatt. A kutatásunk során kiderült, hogy azok az édesanyák, akik vállalkozóként szeretnének dolgozni, mintegy 60%-ban képezték magukat valamilyen formában a gyés és gyed ideje alatt, szemben azokkal a nőekkel, akik alkalmazottként dolgoznának, itt ez az arány mindösszesen 33,3%-a volt.

Megvizsgáltuk továbbá, hogy találunk-e bármilyen összefüggést a tekintetben, hogy az anyukák képezték magukat a gyés ideje alatt, és a között, hogy vissza szeretnének menni a korábbi munkahelyükre. A Pearson-féle Khi-négyzet próba alapján szignifikáns összefüggést találtunk: Pearson-féle Khi-négyzet: 8,429 df: 1 szign.: ,004 $p < 0,05$. A keresztábra értékek azt mutatták, hogy azok, akik nem szeretnének visszamenni a korábbi munkáltatójukhoz 60,5%-ban képezték magukat, míg abban az esetben, ha vissza akartak térni eredeti munkahelyükre, ez az arány 39,5% volt.

Kérdésünk volt azonban, hogy az édesanyák mikor látták időszertűnek a gyesein, illetve a gyed idején történő tanulást. Egy ötfokozatú Likert-skálán kellett értékelniük a kutatásban résztvevőknek ezeket az állításokat. A skála 5-ös értéke a teljes egyetértést jelentette, míg az 1-es a teljes elutasítást. Az eredményeket az alábbi táblázat foglalja össze:

1. táblázat. Nők véleménye a tanulásról kapcsolatban a gyermek életkora szerint
Table 1. Women's Opinions Concerning Education by Age of Child

Állítás	Egyáltalán nem ért egyet %	Inkább nem ért egyet %	Egyet is ért és nem is %	Inkább egyetért %	Teljesen egyetért %	Átlag	Szórás
Amíg a gyermek nem tölti be az 1 éves kort, addig az anyák ne menjenek oktatásra, mert csak a gyermekükkel kell foglalkozniuk.	9,09	12,12	24,24	14,14	40,40	3,65	1,358
Amíg a gyermek nem tölti be a 2 éves kort, addig az anyák ne menjenek oktatásra, mert csak a gyermekükkel kell foglalkozniuk.	24,24	16,16	45,45	9,09	5,05	2,55	1,109
Amíg a gyermek nem tölti be a 3 éves kort, addig az anyák ne menjenek oktatásra, mert csak a gyermekükkel kell foglalkozniuk.	49,49	22,22	25,25	3,03	0,00	1,82	0,919

Forrás: saját táblázat

A táblázat adataiból jó kivehető, hogy a vizsgálatban szereplő anyukák jellemzően azon a véleményen vannak, hogy a gyermek 1 éves kora előtt nem szerencsés az anyáknak tanulnia. A gyermek 2 éves kora után már egyre elfogadottabb, hogy az anyukák valamilyen módon képezzék magukat. Olyannyira, hogy arra az állítással, hogy addig nem menjenek oktatásra az anyák, amíg a gyermek el nem éri a három éves kort, a megkérdezett anyukák közül senki sem értett teljesen egyet, és az egyetértésre hajlás is csak 3%-os volt.

Megvizsgáltuk ANOVA teszttel, hogy van-e a fenti állítások tekintetében a korosztályok között szignifikáns véleménykülönbség. A vizsgálati eredmények azt mutatták, hogy nincs eltérés.

Ugyanígy megnéztük, hogy végzettsége alapján találunk-e szignifikáns véleménykülönbséget. Mindösszesen az utolsó állítás tekintetében voltak eltérők a vélemények, amelynek eredményeit az alábbi táblázat foglalja össze (Levene-teszt: 1,603 df1: 2 df2: 91 szign.: ,207, $p > 0,05$, F-próba: 4,897 szign.: ,010 $p < 0,05$):

2. táblázat. Leíró statisztika
Table 2. Descriptive statistics

Állítás	Végzettség	N	Átlag	Szórás	Standard hiba
Amíg a gyermek nem tölti be a 3 éves kort, addig az anyák ne menjenek oktatásra, mert csak a gyermekükkel kell foglalkozniuk.	alap	6	2,00	1,095	,447
	közép	42	2,05	,936	,144
	felső	46	1,48	,781	,115
	Total	94	1,77	,909	,094

Forrás: saját táblázat

Az eredményekből jól látható, hogy az állítással szemben leginkább elutasítóak a felsőfokú végzettségűek voltak.

Az édesanyák számos képzési lehetőségen vettek részt a gyermekgondozási időszak alatt. Így többek között jellemzően szakmai oktatáson, nyelvi kurzuson, számítógépes tanfolyamon, személyiségfejlesztő tréningen stb.

Érdekes volt látni, hogy a régi munkahelyre történő visszatéréshez az anyukák jellemzően a számítógép-kezelői tanfolyamot, nyelvtanfolyamot és a szakmai tanfolyamot részesítették előnybe.

Végezetül mindenképpen nehéz helyzetben vannak azok az édesanyák, akik nem tudnak visszatérni akár képzéssel, vagy képzés nélkül is a korábbi munkahelyükre. Kíváncsiak voltunk arra, hogy mi a véleményük

ezzel a helyzettel kapcsolatban a kérdőív megválaszolóinak. Ennek vizsgálatára, mint korábban, Likert-skálát alkalmaztunk, ahol az 5-ös érték a teljes egyetértést, míg az 1-es érték a teljes elutasítást jelentette. Hogyan és mi módomban lehet megkönnyíteni ezeknek a nőknek az állás keresését? Válaszadóink többek között egy új munkahely megtalálásához fontosnak említették egy személyes karrier tanácsadás lehetőségét. Ugyanakkor az álláskeresési tanfolyamok sikerességével kapcsolatban vegyesek voltak a kismamák érzései:

3. táblázat. Nők véleménye az álláskeresési tanfolyammal kapcsolatban
Table 3. Women's Opinions Concerning Job Course

Állítás	Egyáltalán nem ért egyet %	Inkább nem ért egyet %	Egyet is ért és nem is %	Inkább egyetért %	Teljesen egyetért %	Átlag	Szórás
Nem hiszek az álláskeresési tanfolyamokban, mert én megtalálom egyedül is a számomra megfelelő állást.	8,16	24,49	54,08	9,18	4,08	2,77	0,883

Forrás: saját táblázat

Az eredmények azt mutatják, hogy a nők jellemzően többé-kevésbé bíznak az álláskeresési tanfolyamokban. Rákérdeztünk arra is, hogy mit is várnának el az anyukák egy ilyen tanfolyamtól. Mint a válaszokból kitűnt alapvetően gyakorlati jellegű támogatásra lenne szükségük: így többek között interjúra történő felkészítésre (52,1%-uk tett erről említést), segítségnyújtásra önéletrajz és motivációs levél megírásában (19,8%), jogi tanácsadásra (9,4%) stb. Az itt elhangzó és átvett példákat és tanácsokat sikeresen tudnák használni majd, egy lehetséges jövőbeli állásinterjú során.

4. Összegzés

Jelen írásunkban egy ideje évi kutatásunk első eredményei kerültek publikálásra. Kutatásunk alapvető célja, hogy megismerjük a munkaerőpiacra visszatérni szándékozó nők esélyeit, és hogy ezek a lehetőségek mennyire vannak összhangban a lehetséges terveikkel.

A vizsgálatunk során azt tapasztaltuk, hogy a nők jellemzően két évig legalább otthon maradnak gyermekükkel, annak ellenére, hogy ez a hosszú időtáv megnehezíti a visszatérési esélyeiket. A gyermekgondozás időszaka alatt azonban, ma már egyre több nő felismeri, hogy szükséges a tudásának karbantartása. Többben megpróbálnak tenni is azért valamit, hogy tudásuk ne veszítsen aktualitásából. Különösen azoknál a nőknél tapasztaltuk ezt nagyobb arányban, akik vállalkozóként szeretnék folytatni a gyés és gyed lejárta után karrierjüket.

Tény azonban, hogy nincsenek könnyű helyzetben azok a nők, akik vissza szeretnének térni a munka világába, és helyzetük különösen akkor nehéz, ha korábbi munkahelyük már nem tart munkájukra igényt. Az ő esetükben az álláskeresést mindenképpen megkönnyíthetik azok a tanfolyamok, amelyek gyakorlatorientáltan készítik fel a munka világára.

Felhasznált irodalom

Dr. Horváth István (2012): Az új Munka Törvénykönyve. Vezinfó 3–298. oldal.
www.oecd.org
www.eurostat.eu